Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto
11.10.2022

ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN JA KANSAINVÄLISTÄ SUOJELUA HAKEVAN VASTAANOTOSTA SEKÄ IHMISKAUPAN UHRIN TUNNISTAMISESTA JA AUTTAMISESTA ANNETUN LAIN 14 §:N MUUTTAMISESTA (HE 135/2022 VP)

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää hallintovaliokuntaa kirjallisesta asiantuntijalausuntopyynnöstä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavan kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (1386/20210, *kotoutumislaki*) ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettua lakia (746/2011, *vastaanottolaki*). Ensin mainitun lain muuttamisella pyrittäisiin turvaamaan Ukrainasta sotaa pakenevien henkilöiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestäminen kunnissa ja hyvinvointialueilla. Jälkimmäisen lain muuttamisella pyrittäisiin täsmentämään sääntelyä vastaanottopalveluiden lakkaamisesta tilapäistä suojelua saavan saadessa kotikunnan. Lakiehdotusten esitetään tulevan voimaan 1.3.2023.

Suomeen on saapunut yli 40 000 Ukrainasta sodan myötä pakenemaan joutunutta henkilöä, joille on myönnetty tilapäistä suojelua. Suurin osa tilapäistä suojelua saavista on vastaanottopalveluiden piirissä. Tilapäistä suojelua saavat eivät ole pääsääntöisesti t saaneet kotikuntaa Suomessa, koska he eivät täytä kotikuntalain (201/1994) 4 §:n kotikunnan saamiselle säädettyjä edellytyksiä. Kotikuntaa on kuitenkin voinut hakea Digi- ja väestötietovirastolta, jos tilapäistä suojelua saavalla on perheenjäsen, jolla on Suomessa kotikunta. Kotikunnan on voinut saada myös silloin, jos henkilö on saanut jatkuvan oleskeluluvan jollain muulla kuin tilapäisen suojelun perusteella.

Vuoden 2022 aikana tilapäistä suojelua saavien edellytykset kotikunnan saamiselle täyttyvät viimeistään keväästä 2023 alkaen, kun heille myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien voimassaoloaikaa on jatkettu ja he ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Tämän jälkeen heille voidaan myöntää kotikunta, jos he hakevat sitä Digi- ja väestötietovirastolta. Kotikuntamerkintä on merkityksellinen, koska tietyt palvelut ja etuudet on lainsäädännössä sidottu kotikuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että maaliskuusta 2023 alkaen kuntien ja hyvinvointialueiden rooli tilapäistä suojelua saavien palveluiden järjestäjänä kasvaa merkittävästi.

Kotoutumislakia koskevassa lakiehdotuksessa esitetään, että kunnille ja hyvinvointialueille voitaisiin maksaa kotoutumislaissa määriteltyjä valtion korvauksia palveluiden järjestämisestä niiden tilapäistä suojelua saavien

henkilöiden osalta, joille on myönnetty kotikunta. Kustannuksia korvattaisiin samoin perustein kuin esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavan henkilön palveluiden kustannuksia korvataan.

Esityksessä ehdotetaan myös, että tilapäistä suojelua saaviin sovellettaisiin kuntaan osoittamista koskevaa sääntelyä vastaavasti kuin kansainvälisen suojelun hakemuksen perusteella oleskeluluvan saaneisiin henkilöihin. Esityksessä myös selkeytettäisiin kuntaan osoittamisen viranomaisvastuita ja muutettaisiin kotoutumisen edistämisestä annettua lakia vastaamaan paremmin nykyistä käytäntöä henkilöiden kuntaan siirtymisprosessien osalta.

Lisäksi ehdotetaan, että alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut ja kotikunnan saanut tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori saisi asumisen ja tuen palvelut samoin kuin ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tullut kiintiöpakolainen tai kansainvälistä suojelua saava lapsi tai nuori.

Vastaanottolakia koskevassa lakiehdotuksessa esitetään täsmennettävän tilapäistä suojelua saavan vastaanottopalveluiden lakkaamisen osalta tilanteessa, jossa henkilölle on myönnetty kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esityksen taloudellisen vaikutuksen arvioidaan olevan vuonna 2023 noin 124 miljoonaa euroa ja vuosien 2023-2025 aikana yhteensä noin 654,6 miljoonaa euroa, josta noin 649 miljoonaa euroa muodostuisi valtion korvauksista kunnille ja hyvinvointialueille kotoutumisen edistämisestä ja noin 5,6 miljoonaa euroa ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen henkilötyöresursseista kuntiin osoittamisen ja kustannusten korvausten nopean ja sujuvan käsittelyn varmistamiseksi. Arvio määrärahatarpeesta sisältää kuitenkin epävarmuuksia molempiin suuntiin. Kustannuksiin vaikuttaa olennaisesti se, paljonko tilapäistä suojelua hakevia ja saavia Suomeen tulee ja kuinka moni heistä hakee kotikunnan rekisteröintiä. Tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalveluiden kustannukset katetaan valtion talousarviosta sisäministeriön pääluokasta. Kotikunnan saamisen jälkeen palveluiden järjestämisvastuu ja niistä aiheutuvat kustannukset siirtyvät kuntien ja hyvinvointialueiden maksettaviksi. Käytännössä esitys lisää valtiontalouden kustannuksia, mutta ei julkisen talouden kustannuksia, sillä kuntien ja hyvinvointialueiden olisi joka tapauksessa tarjottava kotikunnan saaneille lain edellyttämät palvelut.

Mira Sinkkonen
johtava asiantuntija

Antti Kaihovaara
johtava asiantuntija